

הח' ים הדתים בעירנו

מאיר אוריין (בכלר)
חיפה

עלטה, רוחות צלפו זעה ופתיתו שלג טישטו את השבילים המוליכים לבית-המדרשה. אך את ר' מאיר לא שלג ורוח ירתיעו. ראשון היה שנשך את המזוודה של בית-המדרשה, ראשון שהדליך נר באפלה, ניגש ל„עמוד“ ובידו הרועדת מזוקן החזיק נר דлок, ולאור שהhabתו הדלה שהיתה עולה ויורדת, היה שר פרקי דודן מלך בקהל ערב, שצליליו היו משתפים בחלל בית-המדרשה. בטרם הגץ השחר הגיעו לבית-המדרשה עוד יהודי ועדו היהודי. יהודים גברתניים בריאי-גוף וזקופי קומה. בתחילת דמו לשיבלים בודדות, אך אט-אט נהפכו לעדה קטנה ואז, כשהמבعد חלונות המזorgh נראו פסי איר, היה הזקן מלמל בניגון אחר: ברוך אתה... שלא עשני גוי; ברוך... העוטר ישראל בתפארה... נעדרים היינו את הקפנו את הזקן ושאלנו על סוד זקנותו. ר' מאיר העלה חיזוק על שפטותיו הבלתי, כשעיניו היו נדלקות בשובנות והшиб: כוסית יש תשעים ושש ופרק תהלים מאידי כים את שנותיו של האדם.

בבית-המדרשה זהה שלט ר' יעקב צומבר. היהודי עליו היה ובעל נשמה חסידית. כל ימי היו שימש ראש חברה משניות. בין מנהה ומעריב ישב היה ליד השולחן הארוך ביותר שבבית-המדרשה וקלו, קול אדר, כבש עדה גדולה של יהודים עממים. מסביב לשאר שולחות ישבו בחורים צורבים, שהיו מתפללים בלהט וצלו ל עמוק התלמוד, ואילו ר' יעקב צומבר לא עקר הררים וטוחנים זה בזה; לא הפליג לelow ולחותם. הוא פירש פרקו לכל נפש. המשיל משל מתוק, ספר סיוף נאה, ולעתים גם דבר שבבדיחות הדעת, והכל כדי למשוך את לבם של פשוטי העם לתורה.

בשעת למוד משניות הקיפו את שולחנו יהודים מזוקנים, שבמשך היום היו טרודים בעול הצרפת. זה ליד הבקתה שבכפר וזה ליד הדוכן שבשוק; זה ליד המגעה והמספריים וזה ליד דלפק הסנדרות — עתה שקוועים הם בעולם אחר. לשעה קלה העלה אותם ר' יעקב צומבר מעמק הבכא; לשעה קלה שכחו את הgalות המרה ואת הגוי הוזעם; את הדלות המנוונת ואת צער השבעוד.

ברגעים אלה שב היהודי לעצמו, לייחדו ולעולם הפנימי. ב„שטיblk“ של החסידים התרכו השכבות הלמדניות, המורות החריפים. כאן חישלו את היהדי“. כך היה קל יותר לשאת בעול הgalות. בבתי החסידים לא היו מקומות ישיבה מסוימים, לא מחיצות בין עשיר לעני. קנה-יהמידה בו מדדו את האדם היה כאן אחר, לא הגביר שמדפי חנותו מלאים סחורה הוא אשר זכה בכבוד; לא הלמדן שכרכו מלאה שס ופוקים, אלא החסיד בעל מדרגות באמונה, שהיתה לו יראת ה' ואהבת ה'.

החסידים לא הקימו לעצם בנינים מוצקים, ל„שטיblk“ שלהם חסרו כל הדר החיצוני. היו שכרים דירה צנוועה, העמידו שנים-שלשה שולחות מלוחות-עץ, וכמה ספסלים לאורך הקירות; ארונות הקודש שפרוכת פשוטה, ללא קישוט אריות כיסתה אותן. שתי חביות מים לניטילת ידים ומגבת — והרי לפניכם אותו. בית תפילה לחסידים. הקישוטים היהודים הם: ה„שווית“ על העמוד; הלוחות מאירי עיניים של „מוראים דרבנן“, „כגונא“ ו„בריך שםיה“ — שהיו מפוזרים על גבי הקירות. חונים בעלי קולות מטופחים לא עברו כאן לפני התיבה. כאן הקפידו שליחי הצבור יהא ירא-שםים ונקי-כפאים — ככלומר — אין ערלעכער ייד...

גם בבית-המדרשה היו מתפללים יהודים שנסעו לרבי, אך הם לא היו חסידי ממש ואטלאס אלא יהודים פשוטים. הולכי דרכיהם, שבצער להם היו נסעים לגוטינגן, לרבי יהיאל מאיר, „היהודי הטוב“ (הדמות המרכזית של „בעל התהלים“ לשולם אש) כדי להתרברך מברכת פיו.

על מפת הערים והעיירות היהודיות במדינת פולין נחשה קוטנה, בעשרות השנים האחרונות לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, בעיר נוארה. החיים עמדו בסימן „הסער והפרץ“ של התקופה וחותם התרבות המודרנית היה טבעי בהם. סיסמאות זעקו מעל דגלי אדומים ותחיה לאומית מדגלי תבלתי-לבן. ובתווך חיו חולין אלה נותר מעגל קטן של משיז-זאטלאס שנשאו עליהם היהודי שבת-יום-טוב. הם איפינו את יהדותה של יהדות פולין, את אורח חייה ואורח-מחשבתה.

דורות רבים היו היהודים בין שכיניהם הגויים; עם האקרים נפגשו בחנויות וליד הדוכנים בשוק; היו מוכרים זה זהה והיו תוקעים-יכף זה זהה. למרות זאת אפילו חוט אחד לא קישר אותם עם שכיניהם. כאורחים נוטים ללון התהלו תחת השמים הזרים. הם היו ולא היו שם. הם בנים לעם עולם, ככלומר עם, שלו עולם משלו, עם השוכן בלבד בין שכיניהם.

המלומד והוגה-הדעות הפרופ' א. השל מארצות הברית (נכדו של הרב אברהם יהושע השל מאפטא) אמר: היהודי אשכנז היו מקימים טמפלים ואילו היהודי פולין היו בונים גשרים, היינו היו מגשרים גשר בין לב האדם לבין אביהם שבשמים. ליהודים אלה התכוון השל, ועל אלה ניחד אנו את הדברים.

*

שלושה סוגים בתיה-התפילה היו בקוטנה. בית-הכנסת הגדול, שהיה בחינת מקדש מעט, מוצק מבחוץ ומפואר מבפנים, מן היפים שבבסבiba; ממול בית-המדרשה הגדול, שחילנוות הרבה היו קרוביים בו וספרים לאין ספור כיסו קירותיו, ובתיה-התפילה של חסידים. בבית-הכנסת היו מתפללים היהודים „הבעלי-יבטים“ שבעיר: הציונים והמשכילים, בעלי הציורנים הלבנים ועונבי עניות, סוחרים בעלי היכולת ו„פנויי“ העדה. בהג בטלטו גם צילנדרים נוצצים. לכאן באו גברי העיר: שמחה זשלאיכובסקי, בעל טחנת-קמח; מרדיי מנטשטי, סוחר ברזול עשיר; ההולצ'-מננים — סוחרי יערות ועצים; ואילך אש, שהסה בצלו של אחיו הסופר שלום אש; הרופאים והפלדשרים. את כותל המורה פיאר הרב יצחק יהודה טרונק, נכדו של הגאון ר' יהושע-ען, איש-ירוח שמחיצה בלתמי נראית חצחה בין ובין בני עדתו. בשבות ובחגים עבר לפני התיבה החזון בעל הקול הערב והצלול, ישעיהו פוליקיביז, מוקף מקלה גדולה ובשעת קריית התורה היה קולו של השם מסתסל, עת שקרה ל„עליה“ ב„יע-מיד“ ארוך אחד מנכבדי העדה.

בבית-המדרשה הגדול התפללו ה„עמך“: סנדלים וגראים, רוכלים וסוחרים זעירים, חיטאים וקצבים. היהודי-תהליים ויהודיו „קב הישר“ בעבר טיטיש. כאן עבר לפני התיבה, בלי מקלה, השוחט הזקן ר' מרדיי וולצמן, עטור זקן שירד על פי מידותיו שקצחו התפצל לשתי „כנפים“.

מכאן יצא ר' בטע שמש בערבי-שבת, סמוך לזמן הדלקת הנרות, לעבור על פני רחובות העיר היה מקיש של דפיקות על דלתות החנויות.

כאן התפלל ר' מאיר הנפה, סמל האמונה התמידה והשלמות היהודית. כאן התפלל ר' מאיר הנפה, סמל האמונה התמידה והשלמות היהודית.

ראוי שנזכיר לו מספר שורות. קצר קומה היה ר' מאיר, את פניו עיטר זקן קצר לבן. אך על-אף זקנותו המופלגת היה עומד בנפחה ש„ברחוב האחורי“ (אונטער-געסלא). עמד ליד המפוח ומלבה אש בגחלים, מנחש בקורנס פעם — הקשה ארוכה — על הברזל הלוות ופעמים — הקשות קצרות — על הסדן; מפרzel פרטאות לסוטים ומתקין גלגולים לעגלות. ואילו בלילות, בחורף ובקייז, בהתחלה האש-מורה השלישית היה בא אל בית המדרש. בחוץ שורה עדין

כאן גם התפלל ר' שלמה בעכלער, אבי, סוחר נאמן וחסיד אמיתי. ביתנו שימש בית ועד לחסידים. בסתם ליל-ה-של-חול היו מתכנסים לעתים כמה חסידים והיו מסתודדים בחשי עלי פלוני שירד מנכסיו, ועל האמצאים שיש לנוקט כדי לשקמו מחדש, דרך כבוד. ואילו בחגיהם, בייחוד בשמחת תורה, פורים ופסח, נפתח הבית לרווחה בפני כל. המוני חסידים התפרצו אל הדירה, מריקים כל שהיה בארכנות ובמטבח ואחרי שהטיבו את לבם במשקה החביב על חסידי גור — פונטש חם — היו יוצאים בריקוד שזועזע את סיפי הבית וקולות הזמרה והשירה הדדהו בחצות הלילה על פני "הככר הישנה" (דער אלטער מאַרָּק) והכניסו מעט שמחה לבב היהודים שהתחזרו משנתם העמוקה.

בבית החסידים דגור התפלל ר' אברהם אורנער, איש מצניע-לכת. אחד עשר בניים ובת אחת ילדה לו אשתו. הדירה לא הייתה מרוחקת, אך מעולם לא הייתה צרה לאורחה. אצלו התארחו שני המלמדים מושיכליין — ר' אשר ור' גרשון. כיצד מצאו הם שם איכsoon — חידה היא שלא נוכל לפענזה.

ר' אברהם אורנער היה מזוכר אגדות הסוחרים. אליו באו הסוחרים הצעירים להנתן את לבם. לא פעם הוציאו מכיסו את הווחבים האחוריים שלו כדי לשלם מסים עבור אחד הסוחרים שהאוצר הפולני עיקל את רכושו. מה תימא, אם בעצם ירד בסוף מנכסיו?

בזכרו נצפה וועלה דמות חסידית משרידי בית קוזק — ר' שלום קרונזילבר. גבה-קומה היה ורחב-כתפיים. מצחו, רחב ובהיר, בעל הדרת פנים ווקן לבן-אורך, צבעו כסף ירד לו על-פי מידותיו. בבית החסידים נתיחד לו לר' שלום מקום כבוד בכותל המזרח ליד העמוד. למרות זקנותו המופלגת לא נס ליהו. ידוע היה בחריפות-מוחו ולשונו הייתה חדה כתער. תמיד מהורהר וארשת של רצינות נסוכה על פניו, אלם איש זה ידע להציג את הרצינות וההורהיו תחת מסוה של שובבות. יומ-הכיפורים, בין תפילה נוספת לנעילה היה שר Shirim>Rosim שאט תוכנם לא הבנתי; אך יודע אני, שנפשם של הצמים הייתה מתromise על ידם.

עוד בית גוסף היה לעדת גור, מיוחד לאברכים צעירים, הסמכים על שולחן חותם או שלא מכבר עמדו בראשות עצמן. כלל גדול היה בגור — צעירים אינם מתרבים בזקנים. אלם כאן, ב"שטיבל" של אברכים-חסידים, הלהט הוא אחר, החיים החסידיים הם אינטנסיביים יותר. האברכים היו שוהים בגור יותר מאשר בקוטנה. כלל אחד מהם — או שהיה לפני הנסעה לגור, או לאחריה, או בין נסעה לנסעה. בהג השבועות ובראשית השנה, נסגר כליל בית החסידים הוזה. הכל נסעו לרבי. החיים החסידיים היו כאן שלמים. היו סעודות בצוותא שהעניקו את הידידות בין החסידים והגבירו את הקירבה ביניהם.

בכל מוצאי-שבת עת רחובותיה של קוטנה וככרה החדש (דער ניער מאַרָּק) היו מלאים זוגות מטיליים, היו מפלסים לעצםם דרך, אברכי משי לבושים בגדי-שבתו ושטרינלים, כשבידם צלחות וסירות. הם מיהרו אז לסעודה מלוחה-מלכה המשותפת. כל אחד הביא עמו שיררים שנשטיירו ממאלוי השבת, וזה הביא פרוסת חלה וזה חתיכת דג, וזה הביא כרעי תרגולת זהה בקבוק י"ש. ור' ישראל ראך, המנצה על החבורה היה אוסף את השיררים, עירבב אותם בצלחת אחת, ומעמידה באמצעות השולחן. כל אחד מהמסובים חטף ממנה כוית או כביצה. שרו "איש חסיד היה" ולא יצאה שעה ארוכה וברחוב הראשי נישאו הדין מרשימים עלייזים — גוסח גור!

*

צנוו יותר בהיקף היה בית החסידים דאלכסנדר. חסידי אלכסנדר וגור היו צrhoהים אלה לאלה וכמעט שלא היה מגע ביניהם. רוחם של חסידי אלכסנדר הייתה פחות מיליטנטית. הילוכם היה שקט יותר. גם כאן ריששו בשבות קפות של משי ואטלס, אך עם זאת היו אלה געמי הליכות. ר' ירחהיאל

רבים היו בקוטנה החסידים של חצרות אדמו"רים שונים שבפולין הקונגרסאית. אך עדות חסידים לא היו יותר משלוש: גור, אלכסנדר וסקירניביץ. עדת גור (גער) הייתה הפופולרית ביותר. בית החסידים הגדל שלהם שכן ברחוב הראשי, ברחוב קרולבסקה. אמרה הייתה רווחת בפולין: גור — חכמה; סוכטשוב — תורה; אלכסנדר — פרומקייט (אדייקות); וסקירניביץ — ערלעכקייט. בית החסידים דגור היו מרכזם הלומדים שבעיר. כאן התפללו שני הדיינים: ר' פנחסיל ור' זליגל. אל הראשון היו באו נשים להתר ספקות בעניני טרפה-כשר; ואל השני היו פונמים לומדים, שיפעננה להם מקומות מסוימים בש"ס ופוסקים. כאן היה מתפלל ר' יעקב ברומברג, הגביר שבין החסידים; ר' אברהם פישל זנדרגס הסוחר המכובד, ויהודי ירא שמיים.

בדרך כלל, היו החסידים סגורים והשפעתם לא הייתה רבה על חיי הקהלה. אך לכל קבוצת חסידים היה ה"פוליטישן" משלה, שניהל את הצד הארגוני של העדה ואת ה"שטיבל פוליטיק". בין חסידי גור מילא התפקיד הזה ר' איתשע מאיר זקליקובסקי, השנון והමולח שבם.

המוסדות החינוכיים-התורתיים של אגודת ישראל — בת ספר "יסודי התורה" לנערים ו"בית יעקב" לנערות — היו פרי עבודתו של ר' איתשע מאיר זה.

מבין חסידי גור התב楼下 באישיותו ר' לייבל מאמלוק. היהודי נמניך-קומה ללא תואר חיצוני, ועם זאת "היהודי היפה" ביותר בקרב העדה. עני ואביוון היה ר' לייבל, משופע בצרות ושרשות של פגעים הייתה רודפת אותו. בבית שרקה הדלות בכל פינותיו במלוא כוחה ועוצמתה. בנו, "הפילוסוף" דוד, דעתו נטרפה עלייו מרות הגות; אשתו הייתה חולנית ורתוكة תמיד לMITTEDה, אך כשר' לייבל היה נכנס לשטיבל נכנסת עמו רוח של יראת הכבוד שקשה לדעת פישה.

לא בכלל הלמדנות כבדו — חסידים אינם מעריכים למדניים סתם — אלא בכלל צדקנותו כי הוא היה היהודי של עליית נשמה. תמיד היה שקווע בעולמות רוחקים. מחשבתו הייתה מקרkart בדפנות השמיים. דומה היה כמרחף מעל גגות העיר — דמותו שירדה אלינו מעל בדיו של שאגאל. רגע לא התהלך בטל. תמיד קיים את המצווה "והגית", והחסידים היו אומרים שמעולם לא הסיח את דעתו מהבורה, תמיד היה הוגה בתורה. בעוד רגליו היו פסעות ברחובות קוטנה הייתה מחשבתו מרחפת במקומות רחוקים — לנחרדיא ופומבדיתא שבבלב, או בעולמות המיסטוריין של "הזהר". בקי גדול היה בתורת הסוד, והיהIDI מבין חסידי גור שידע לפעננה פרק קשה בספר "שפט אמרת", הוא הספר הקלاسي של חסידי גור.

שני לר' לייבל מאמלוק היה ר' משה-פנחס קלצ'בסקי. חנותו לבגדי נשים שכנה במרתף חזוך וצר. שם שלטה אשתו הצדקת. היא שניהלה המקה-זומכר עם הערלים והערלות, ואילו הוא, בעלה, היה העוזר כנגדה — מורייד את הבד מהמדפים בלי להרים את עיניו מהשולחן. הוא היה סמל היושר, שלם עם עצמו ועם בוראו. כשהקונינים-הגוים לא הטרידוהו, מיד ישב ליד גمرا פתואה, וכבר שומע אותה את הניגון: "הוי, אמר אבוי". ואילו אשתו יוצאה לרחוב כשמטפהת בידה, כדי לאסוף צדקה לניצרים. לעיתים, בעצם ימי "היריד", בתוך המולת המשא-ומתן עם בני ובנות הכפר, היו יורדים למרתף כמה מבחורים-לומדים לשאול את ר' משה-פנחס פשרו של קטע מסובך בתוספות או במפרשים, או היה מוסר את הגוים והגויות בידי אשתו ובעצמו נכנס לקיטון הסמור להנות, שהה כמה ששה ויצא ממש כשפנינו מאירים ושמחים — הוא מצא את התשובה הנכונה.

מכניס אורחים גדול היה ר' משה-פנחס. דירתו הקטנה שימשה אכסניה ליהודים שנקלעו לקוטנה לצורך עניינים שונים. במו ידיו שfat עבורים תה, והציג להם את המיטה. בלילה הצעונים כשבחוץ היו שורקות רוחות שלג, היה ניגש לכל מיטה כדי להיווכח אם חם לו, לאורת.

הדבר קרה לפני ארבעים שנה ויתר. היהדות (יידישקיט) עדיה או בשיפולי השקיעה. שני הזמן החלו לכרכס את החומה שהפרידה בין העולם היהודי ובין העולם הנוצרי. רוחות הקידמה וסימאותיה גרפו את הנער היהודי בזרם אדר. התנועות הסוציאליסטיות והציוניות מوطטו יסודות. הכל עמד בסימן של מרد נגד העבר. נשמעו זמירות חדשות ושמות חדשים: פרץ, אש, ציטטליין, סעגלווייז', ביאליק ובר בורוכוב. כוחות הנערדים פרצו באון. באותו הזמן נתקנסו לקוטנה הרבניים מהמחוז כדי לסקם עצה כיצד לעזר בעד בריחתו של הנער מיהדות. הכנisos היה בבית תלמוד תורה שבחר ביתה המדרש ונכח בו כמאה רבנים. נושא הדיונים נשפטו מוכרוני. נראה שגם לא הבנתי את משמעותם. אך ויכוח אחד נשרר חרות היטב במוחי, היה זה הוויכוח בין הרב מקוטנה והרב מאזראקוב. דברי הרב שלנו נאמרו בשקט, וניתח בהגיוון את פגעי הדור באומרו, כי אם הרב יעסוק בשיפור ושליא הוא יאבד את השיטה ברוחב היהודי. תוך כדי דיבור הפליט הרב את המשפט הזה: «איך בין נישט קיין פופיקרב. צו פיפקעס זענען דא דיינימ! (אינני רב של קורקבנים, לפסיקה בשאלות כשר-טריפה ישם דיינימ). פלייטה פה זו ירצה כמהלומה על ראשי הרבניים נשואים-הפניים. אז קם הרב מאזראקוב וקרא לעבר הרב טרונק: קוטנער רב! דער פופיק אייז אונדזער שטאלץ, מיר האבן אועעkeepgeבען אונדזערע בענטע יארן צו לערנען דעתם פופיק (גאים אנו על הקורבן, לו מסרנו מיטב שנוטינו, לדעת מה כשר ומה טרפ').

כאמור, זה היה לפני ארבעים שנה ויתר. ברם אם החסידים הסתיינו. הרבה של העיר הרי הערכתם לסבו ר' יהושע לי היהת עמוקה ולזכרו התייחסו במלוא יראת הבוד.

סיפר ר' מאיר זנדרג: פעם באו לקוטנה אל ר' יהושע לען, שני אברכים מורה עיר הבירה. הציגו את עצם כשליחים מישיבה מפורסמת. הישיבה — אמרו — מצבה החמרי בכרי רע והם אינם אלא שליחי הצלחה. בקשתם מרבה של קווטנה לעוזר להם באיסוף כספים. רבי יהושע לען כינס מיד את פרנסי העיר והטיל עליהם לצאת לרחוב ולדפק על דלתיהם נדיים. לא יצאה שעה קלה והם שבו אל הרב ובשםה הודיעו שהשכilioו תוך זמן קצר לאסוף את הדרושים. רבי יהושע לי הרהר מעט, ופקד על המשמש לקרווא מיד את שני האברכים. בהיותם בלבד בחדר אמר להם רבי יהושע לי: גוזרני עליכם שתגידו לי את האמת — מי אתם?! תקפה עליהם גערת הרב, ומתוך דחילו ורעדת הודה שהם אינם אלא שליחים של מסדר מיסיונרי בורשה.

הדבר התפרש מיד בעיר וכולם ראו בכך נס, רוח הקודש. ואילו רבי יהושע לי קרא את פרנסי העדה ואמר להם: יודע אני מנסיוני מה רבים הם המכשולים הנערמים בדרך לקיום מצוה. אילו הכספי היה מועד לתורה לא היה נאף בקהלות כל כך. אך כיון שסיפרתם, שהשכלהם לאסוף סכום כה גדול תוך זמן קצר, ידעתך שאין זה אלא לצורך עבירה. מעשה היצר היה בדבר ואת ההצלה יש Zukof על חשבון. לכט והחוירו לכל אחד את הסכום שקבעתם.

יהודים יקרים אלה אינעם עוד. הכל נמהה מעל פני האדמה. נשומותיהם הטהורות מרחפות בתבל ואת עפרם פיזר הרוח על שדות ונهرות. הפאר נעשה לאפר.

המושדר בירון אמר:

לצפור יש קון

לחיה — מאורה

לאדם — בית

וליהודי — בית העלמיין.

ולא זהה המשורר, כי יבואו ימים, שלא יהיה ליהודי אף בית-עלמין.

ועל ור' איסר ווישנסקי היו יהודים שדקנו בתורה ובחסידות, אך לא שאפו להטיל את מרותם על הצבור. חסידי אלכסנדר מצאו אפילו שפה משותפת עם המנהה הציוני בעיר. חסיד אחד התבבל בבית חסידי זה, והוא ר' יצחק קוביין. למדן מופלג בש"ס ופוסקים. בקי, חריף ושןון מות. בילדותו הטיל אימה על חסידי גור. «את ר' יצחק אי אפשר לבטל במה יד». בגלל שנינו ופקחותו נעשה ליד ימינו של הרב. בנו הבכור של ר' יצחק היה בין החלוצים הראשונים שעלו לארץ ישראל באמצע שנות העשרים.

חסידי סקירניביץ לא רבים היו במספר, אך הם קנו את עולם הודיע למסירות שגילו זה לזה. רוח משפחתייה הייתה שרוייה בקרב עדה זו. איש לא הסתר בפני רעהו דבר. צרכו של אחד הייתה צרת כולם ושמחה הפרט הייתה שמחת הכלל. הם לא הרקיעו שחקים. אורחותיהם היו פשוטות. אהבת ישראל פשוטה וכבוד אדם — היו התכוונות שאיפינו את החסידים לבית וורקי. הם התרחקו מהקלחת הפוליטית. עיקר דאגתם הייתה נתונה לחנוך ילדים כיהודים טובים וכיראי שםם.

צר היה בית החסידים שלהם. הגביר ר' יעקב ברומברג הקצה להם חדר צר בבית החומה הגדול שלו. אך חדר קטן זה תוכו היה אהבה, אהוה, שלום וריעות.

טיפוסי לחסידי סקירניביץ הייתה דמותו של השוחט ר' שלמה הוכגילדנטר. צינו אותו התכוונות של הרביים ר' משה ליב מסאסוב ור' דוד מלילוב, שהיו מתחפשים לאקרים והכתיפו על כתפיים אלומות תבן בשליל אש חולה. ר' שלמה שימש כתובת לכל כושל ודך. הוא דאג לצרכיו הארץ-ישראלים של יהודים נתון במצויה חומרית. את כולם הוא כיבד — לנכון כיבדו כולם.

לעדת סקירניביץ השתייך גם ר' אהרון שלמה אלברג. הוא היה הנזון-קונפורמייט שבמחנה החסידים. אופקו היה רחב יותר מיתר חברי, לנכון גם בעומדו בתוך המנהה, דומה היה כאילו ניצב הוא מחוץ לו. היה לוheat כולם באהבת ארץ-ישראל וחדור רגש לאומי בלתי-מצווי.

ר' אהרון שלמה, בדומה לר' ליבאל מאמלוק ראה את עצמו כנטע זר בעיר. בעוד רגליו אחד הבדיל בין שנייהם. שעה שר' ליבאל בקיש שמים אחרים מעל ראשו, חיפש ר' אהרון-שלמה גם אדמה אחרת תחת רגליו — אדמה מולדת שלו. לנכון היה חביב עליו הרצל כמו רבי חסידי. אין פלא, איפואו שהחסידים — פרט לחסידי סקירניביץ — התייחסו אמנים אל ר' אהרון-שלמה בדרך-ארץ, אך כחסיד לא הכירו בו. מן הראו להזכיר את ר' דוד מוטל זיל' ובנו ר' זיגיג יבל"ח, דמויות אציליות שהעניקו מזוהם על העדה הקטנה אך מובהקת זו.

בבית החסידים לעדת סקירניביץ נתתי בפני חבריהם ותלמידיהם את השעור הראשון בתלמיד פנוי שעצבתי את העיר ופנוי לארץ-ישראל.

*

בבית-הכנסת ובבית-המדרש היה הרב ר' יצחק יהודה טרונק בעל הסמכות היחיד אך החסידים לא היו נתונים למרותו. מקור ינקתם לא בערים היהת, הסמכות שעצבה את אורח-חייהם שכנה במקומות אחרים, בגור, באלכסנדר, בסקירניביץ.

מרחיק הזמן נראה כי החסידים עשו עול לאיישותו של הרב. ר' יצחק יהודה, נכדו של הגאון ר' יהושע לי, היה אריסטוקרט רוחני. הוא היה משכמו ומעלה מכל בני עירו. ולא מהם בלבד. הוא לא היה מוכן להם כלל. בנעריו זכתי להיות אחד מתלמידיו. השתתמתי בקביעות בשעוריו, בקרתו ביתו ועמדתי על ידיעותתו העמוקות בתלמוד (ספרו «ישועות מלכו''), הינו אחד מהספרים העומקים ביותר בספרות התלמודית. תהום הייתה רובצת בין עולמו של מנהיג זה ובין עולםם של הסוחרים והחסידים כאחד. נמשכת אל דמותו של הרב עוד כשהיא עול ימים אחד הדפים מאותם הימים יסופר להלן.